



Vereniging van  
Nederlandse Gemeenten

# VNG Ondersteunings- programma Energie

2014-2016





**VNG Ondersteuningsprogramma Energie**  
2014-2016



# Inhoudsopgave

<b>Inleiding</b>	<b>7</b>
<b>1 Ruimte voor de energieke samenleving</b>	<b>8</b>
1.1 SER Energieakkoord: de rol van de gemeente	8
1.2 Deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren)	9
<b>2 Regionale ondersteuning</b>	<b>11</b>
2.1 Doelstellingen en resultaten	11
2.2 De uitgangpunten voor regionale ondersteuning	11
2.3 Criteria regionale ondersteuning: de aanvraag	13
2.4 Activiteiten en middelen	13
<b>3 Kennis</b>	<b>15</b>
3.1 Doelstellingen en resultaten	15
3.2 Kennis delen met kennispartners	15
<b>4 Expertiseontwikkeling</b>	<b>17</b>
4.1 Doelstellingen en resultaten	17
4.2 Lerende netwerken	17
4.3 Activiteiten en middelen	18
<b>5 Monitoring</b>	<b>19</b>
5.1 Doelstellingen en resultaten	19
5.2 Monitoren van duurzaamheid op lokaal niveau	19
5.3 Gebruik van bestaande meetproducten	20
5.4 Activiteiten en middelen	20
<b>6 Deelprogramma bedrijven, huur- en vastgoedsector, mobiliteit en duurzame energieproductie</b>	<b>21</b>



# Inleiding

In september 2013 is door een groot aantal partijen het *Energieakkoord voor duurzame groei* (het SER Energieakkoord) ondertekend. Doel van het akkoord is om gezamenlijk te werken aan besparing van energiegebruik, vergroting van het aandeel duurzame energie en vergroting van de werkgelegenheid. Gemeenten spelen een belangrijke rol bij de realisatie van deze doelen. Om gemeenten hierbij te ondersteunen heeft de VNG een ondersteuningsprogramma ontwikkeld. Met deze brief willen wij u informeren over wat deze ondersteuning inhoudt.

## Het ondersteuningsprogramma voor gemeenten

Het ondersteuningsprogramma Energie voor gemeenten bestaat uit twee onderdelen:

### 1. Deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren)

Dit betreft een ondersteuningstructuur voor lokale en regionale energiebesparing en opwekking in de gebouwde omgeving. Hiervoor heeft het ministerie van Binnenlandse Zaken voor de periode 2014-2016 aan de VNG een subsidiebijdrage beschikbaar gesteld van €15 miljoen. Dit bedrag wordt met name ingezet voor regionale ondersteuning en voor expertise- en competentieontwikkeling.

### 2. Deelprogramma bedrijven, huur- en vastgoedsector, mobiliteit en duurzame energieproductie

Dit betreft de ondersteuning van gemeenten bij de overige ambities uit het Energieakkoord. Het gaat daarbij om het stimuleren en handhaven van energiebesparing bij bedrijven (Wet Milieubeheer), maatregelen ten behoeve van verduurzaming van de sociale huurvoorraad, het maatschappelijk vastgoed (oa. schoolgebouwen), openbare verlichting, mobiliteit en transport en duurzame energieopwekking.

# 1 Ruimte voor de energieke samenleving

## 1.1 SER Energieakkoord: de rol van de gemeente

Besparing van energie, duurzame energieopwekking en meer banen: dat is de essentie van het SER Energieakkoord, dat in september 2013 is ondertekend. Met het akkoord is een belangrijke stap gezet naar een duurzame energievoorziening in Nederland. De ondertekenaars – overheid, werkgevers, vakbonden, elektriciteitsproducenten, milieuorganisaties en andere partijen – streven in de komende jaren naar zowel meer energiebesparing als naar duurzame energieopwekking. Deze partijen zetten zich in om de volgende doelen te realiseren:

- Een besparing van het finale energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- 100 petajoule aan energiebesparing in het finale energieverbruik van Nederland per 2020;
- Een toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking (nu 4 procent) naar 14 procent in 2020;
- Een verdere stijging van dit aandeel naar 16 procent in 2023;
- Ten minste 15.000 voltijdsbanen, voor een belangrijk deel in de eerstkomende jaren te creëren.

In het hele land zijn er al tal van lokale energieprojecten, van zonnepanelen tot dubbel glas en van isolatie tot warmte- en koudeopslag in de bodem. Deze projecten leveren een bijdrage aan bovengenoemde doelstellingen van het Energieakkoord. Steeds vaker zijn het bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties die aan de basis staan van dit soort initiatieven waarbij lokale en regionale overheden verschillende rollen invullen. Vaak hebben zij daarbij een sterke behoefte aan ondersteuning, onder meer in de vorm van informatie, kennis(uitwisseling) en expertise.

In het Energieakkoord is afgesproken om hiervoor een geschikte ondersteuningsstructuur te ontwikkelen, zodat de verschillende lokale initiatieven kunnen worden versneld en opgeschaald. Om een goede ondersteuningsstructuur te ontwikkelen “voor het proces naar de energieke samenleving toe” (bron: Energieakkoord) hoeft niet opnieuw het wiel te worden uitgevonden.

Het gaat vooral om goed luisteren naar wat er nodig is en aansluiten bij wat er al is.

Het is zaak om bestaande kennis, programma's en initiatieven te versterken, vernieuwen, verbinden en te versnellen.

Binnen deze energieke samenleving spelen gemeenten verschillende rollen. Zo kan de gemeente lokale energieprojecten stimuleren, zelf het initiatief nemen, kaders stellen, faciliteiten bieden of gesprekspartner zijn. Het ene initiatief heeft die steun nodig, het andere niet. Daarom is het belangrijk om oren en ogen goed open te houden, te kijken naar plaatselijke behoeften en te ondersteunen waar dat echt nodig is. Om de verschillende rollen goed te kunnen spelen, hebben de gemeenten behoefte aan ondersteuning bij competentieontwikkeling.

Het is duidelijk dat het Energieakkoord de komende jaren veel vraagt van de gemeentelijke overheid. Het VNG bestuur heeft daarom in december 2013 besloten om het thema energie tot VNG programma te maken. Dit programma moet gaan over alle ambities van het Energieakkoord die van belang zijn voor de gemeente.

Met het Ondersteuningsprogramma Energie wil de VNG gemeenten ondersteunen om de ambities uit het Energieakkoord te kunnen invullen. Het gaat hierbij om een samenhangend programma waarin alle onderdelen van het Energieakkoord terugkomen.

Het betreft de uitwerking van de ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving, maar ook de onder-



steuning van gemeenten bij de overige ambities van het Energieakkoord:

- het maken van prestatieafspraken bij woningcoöperaties;
- verduurzaming maatschappelijk vastgoed en schoolgebouwen;
- verduurzaming openbare verlichting;
- stimuleren en handhaven energiebesparing bij bedrijven (Wet Milieubeheer);
- stimuleren van maatregelen op het gebied van mobiliteit en transport.

Het doel van het Ondersteuningsprogramma Energie is het doorontwikkelen van bestendige allianties en partnerschappen – en het toewerken naar rendabele, repeteerbare, businesscases - binnen de energieke samenleving. De centrale vragen hierbij zijn: wat hebben bewoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties nodig om de doelstellingen uit het Energieakkoord te halen? En in het verlengde daarvan: welke specifieke bijdrage kan de gemeente daaraan leveren?

## 1.2 Deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren)

In dit deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren) ligt de focus op de particuliere woningeigenaar. Doelstelling van het deelprogramma is het ondersteunen bij het versnellen en opschalen van programma's en initiatieven op het gebied van energiebesparing en energieopwekking ten bate van de particuliere woningeigenaar.

In het kader van het SER Energieakkoord is een doelstelling van 3 tot 7 petajoules energiebesparing in de gebouwde omgeving afgesproken. Deze petajoules worden gerealiseerd binnen een samenhangend pakket aan maatregelen. Dit pakket is gericht op voorlichting en bewustwording, vergemakkelijking van financiering en ontzorging van woningeigenaren. De ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving is één van de onderdelen van dit samenhangende pakket maatregelen waar naast de overheid ook marktpartijen en maatschappelijk organisaties verantwoordelijk voor zijn. Voor de ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving kunnen geen concrete afzonderlijke besparingsdoelstellingen worden geformuleerd omdat juist de samenhang van verschillende maatregelen dient te leiden tot het realiseren van de doelstelling.

Samengevat zijn, voortkomend uit het met de (samenwerkings)partners doorlopen consultatietraject, voor dit deelprogramma de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- in kaart brengen van lokale behoeften;
- ruimte creëren voor lokale initiatieven;
- gebruikmaken van bestaande kennis;
- aansluiten bij wat er al is;
- versterken en verbinden van de bestaande lokale dynamiek en deze opschalen naar de regio.

### Kern van het deelprogramma gebouwde omgeving (particuliere woningeigenaren)

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) trekt in de komende drie jaar in totaal 15 miljoen euro uit voor de ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving ten bate van de particuliere woningeigenaar. Kern van het deelprogramma is het beschikbare budget in te zetten voor coalities binnen de energieke samenleving. De verschillende bij deze coalities betrokken partijen worden gestimuleerd om vanuit bestaande kennis en kunde te komen tot regionale samenwerking en initiatieven. De concrete initiatieven, hun aantal en omvang, zullen steeds variëren om zo in te spelen op innovatie en opschaling en op vraag en aanbod in de energieke samenleving.

Het deelprogramma ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving bestaat uit vier componenten als uitwerking van het Energieakkoord:

- 1 Regionale ondersteuning
- 2 Kennis
- 3 Expertise-ontwikkeling
- 4 Monitoring

Centraal in de ondersteuningsstructuur staat de **regionale ondersteuning**. Regio's kunnen aanvragen indienen bij de VNG voor de ondersteuning van regionale allianties van bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheden om zo een bijdrage te leveren aan het behalen van de ambities uit het SER energieakkoord met betrekking tot de particuliere woningeigenaar. De regionale ondersteuning bestaat voor een substantieel deel uit de inzet van coördinatoren (deze worden in het SER Energieakkoord facilitatoren genoemd). Deze coördinatoren ondersteunen en helpen bij het uitbouwen van slimme en innovatieve partnerschappen en concrete projecten binnen de energieke samenleving op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking voor particuliere woningeigenaren. Aansluitend bij de ervaringen uit de praktijk leggen de coördinatoren waar mogelijk verbinding met de andere opgaven uit het Energieakkoord.

De regionale allianties worden gevoed en versterkt door kennis- en expertiseontwikkeling en monitoring. De geconsulteerde partijen zien hierbij meerwaarde en efficiëntie in een landelijk aanbod. Bij **kennis** gaat het om het toegankelijk maken, bundelen en doorontwikkelen van de reeds beschikbare kennis en informatie op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking. Ook is bij de geconsulteerde partijen behoefte aan doorontwikkeling van de reeds bestaande aanpak, in dit plan ondergebracht onder de noemer **expertise-ontwikkeling**.

De effecten van de regionale ondersteuning (output) en de resultaten op lokaal en regionaal niveau (outcome) worden gemeten en geanalyseerd door **monitoring** en kunnen regionaal aanleiding geven om bij te sturen. Monitoring is tevens essentieel in de afstemming tussen SER, VNG en lokale overheden bij de jaarlijkse evaluatie en is integraal onderdeel van het ondersteuningsprogramma. In de onderstaande figuur is de samenhang tussen de componenten van de ondersteuningsstructuur en daarmee het lerende netwerk gevisualiseerd. De figuur illustreert tegelijk dat er binnen de beoogde programma's ruimte is om op elkaar aan te sluiten en elkaar te versterken. Zo zullen regionale projecten niet alleen kennis genereren maar mogelijk ook nieuwe kennisvragen aan het licht brengen. Kennis- en expertiseontwikkeling richt zich niet alleen op inhoud en proces aan de voorkant maar zal zich ook gedurende de looptijd van het programma doorontwikkelen, aansluitend bij de behoeften van de regionale allianties, in samenwerking met de landelijke kennispartners. De duurzame leeromgeving zal daarmee dynamisch en doorlopend zijn en zichzelf versterken.

## 2 Regionale ondersteuning

*De regionale ondersteuning bestaat voor een substantieel deel uit de inzet van coördinatoren (deze worden in het SER Energieakkoord facilitatoren genoemd). Deze coördinatoren ondersteunen en helpen bij het uitbouwen van slimme en innovatieve partnerschappen en concrete projecten in de energieke samenleving op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking voor particuliere woningeigenaren.*

### 2.1 Doelstellingen en resultaten

De doelstellingen voor de gehele programmaperiode zijn:

- Regio's ondersteunen bij het opschalen en versnellen van bestaande initiatieven ten bate van lokale en regionale energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving en daarmee zorgen voor innovatie en meer massa.

De resultaten die in de programmaperiode worden beoogd zijn:

- Totstandkoming van succesvolle en duurzame regionale allianties ten bate van lokale en regionale energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving in alle regio's van Nederland. Hierbij wordt toegewerkt naar rendabele businesscases. Daarnaast worden in alle regio's aanspreekpunten voor burgers - de zogenoemde energieloketten – gerealiseerd.



*Figuur 1: ondersteuningsstructuur gebouwde omgeving*

### 2.2 De uitgangspunten voor regionale ondersteuning

De ondersteuningsstructuur richt zich op lokale en regionale ondersteuning. Op dat niveau kan immers het beste zorg gedragen worden voor versnellen en opschaling van initiatieven en programma's voor

particulieren in de bestaande bouw. Uitgangspunt is om gebruik te maken van enthousiasme, energie en expertise die al beschikbaar is bij regionale partijen. De ondersteuningsstructuur zorgt voor synergie tussen de vier componenten uit het deelprogramma. Zo ontstaan er naast concrete regionale projecten lerende netwerken en inbedding voor de lange termijn. Op deze manier worden bestaande regionale samenwerkingsverbanden ingezet, onder andere vraag en aanbod bij elkaar gebracht en wordt zo doende optimaal gebruik gemaakt van de lokale 'best persons' en het aanwezige 'regionale DNA'.

### **Eigen verantwoordelijkheid in de regio**

Samen met lokale, regionale en landelijke partners zijn de criteria voor de regionale ondersteuning uitgewerkt (zie paragraaf 3.3). Centraal staat de wens om als regio eigen verantwoordelijkheid te hebben bij het kiezen van projecten en coördinatoren die aanspraak kunnen maken op ondersteuning. Daarnaast is er behoefte aan extra 'coördinatiekracht' om de doelstellingen van het SER Energieakkoord te halen. We verwachten dan ook dat de regionale ondersteuning zich voornamelijk daar op zal richten. Mocht een regio de ondersteuning op andere wijze willen invullen dan is dit mogelijk binnen de 3.3 genoemde criteria. Wij vragen iedere regio wel om een regionale coördinator aan te wijzen als aanspreekpunt en de rol van 'facilitator' (uit het Energieakkoord) op zich te nemen. Mocht een regio deze coördinator niet zelf voor handen hebben dan bestaat de mogelijkheid om deze via het Klimaatverbond, de Natuur- en Milieufederaties of andere partners te vinden.

### **Regionale indeling**

Een regio is een (geografisch) bestaand samenwerkingsverband van gemeenten op het gebied van energie en duurzaamheid. Uitgaande van de bestaande structuren van de Lokale Klimaatagenda, gaat het naar verwachting om ruim 30 regionale samenwerkingsverbanden. Hier kan gemotiveerd van worden afgeweken bij opschaling, maar een gemeente kan maar onderdeel zijn van één regio. Een gemeente dient namens deze regio een aanvraag in voor ondersteuning.

Het budget wordt voor een deel over de regio's (50%) en voor een deel naar rato van het aantal koopwoningen (50%) verdeeld. Een regio omvat minimaal 5 gemeenten en 70.000 koopwoningen. De regio's zijn onderling vrij om samen te werken aan initiatieven en daarmee financiering te bundelen.

### **Deelname en verantwoording**

De aanvraag voor een regionale ondersteuning richt zich op de regionale samenwerking om zo een bijdrage te leveren aan het behalen van de doelstellingen van het SER Energieakkoord.

De VNG stelt een format voor de regionale aanvraag ter beschikking en toetst na binnenkomst of de aanvraag voldoet aan de criteria.

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering ligt bij de regio zelf. Met behulp van monitoring zal de VNG jaarlijks met de regio's in dialoog gaan of de doelstellingen behaald worden en hierover indien nodig in overleg treden voor afspraken over het inzetten van de ondersteuning in het opvolgende jaar. Het invullen van de monitoring is daarmee een verplichting voor iedere regio, en wordt door de VNG gebruikt bij haar eigen jaarlijkse verantwoording richting de SER.

### **Netwerk van regionale allianties**

We hebben de ambitie dat alle gemeenten van Nederland onderdeel uitmaken van een regionale alliantie. Een regionale alliantie is een samenwerkingsverband van gemeenten, maatschappelijke organisatie en bedrijven ten bate van lokale en regionale energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving, gericht op de particuliere woningeigenaar. Een aanvraag voor ondersteuning kan zowel de vorming van een regionale alliantie (waar die er nog niet is) als de doorontwikkeling van regionale alliantie (waar die er al wel is) betreffen. Onder de vlag van een regionale alliantie ontstaan in de praktijk mogelijk lokale uitvoeringsallianties.

Mochten er in de eerste periode ‘witte vlekken’ ontstaan (gemeenten die niet mee doen in de regionale initiatieven), dan is de inzet om samen met de regionale coördinatoren deze gemeenten alsnog bij het deelprogramma te betrekken. Het is daarom van belang dat initiatieven sowieso binnen de eigen regio op te schalen zijn en dat de ontbrekende gemeenten geïnformeerd worden over de ontwikkeling en voortgang van het project zodat zij alsnog kunnen aanhaken.

### 2.3 Criteria regionale ondersteuning: de aanvraag

- 1 Een regionale aanvraag richt zich op de particuliere woningeigenaar binnen de context van de energieke samenleving – en is dus altijd een verbinding van gemeenten met lokale en regionale partners;
- 2 Een regionale alliantie bestaat uit gemeenten, maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven. Binnen een regionale alliantie kunnen lokale uitvoeringsallianties ontstaan. Van een regionale alliantie kunnen ook provincies en waterschappen onderdeel uitmaken. Bij de aanvraag worden de alliantiepartners duidelijk weergegeven en wordt een regionaal aanspreekpunt – de coördinator – aangewezen;
- 3 Een regionale alliantie draagt bij aan de doelstellingen van het SER Energieakkoord. Van de regio wordt verwacht dat zij in de aanvraag concrete doelen, ambities en resultaten formuleren voor een bijdrage aan de besparing van energiegebruik, het vergroten van het aandeel duurzame energie en het vergroten van de werkgelegenheid;
- 4 Een regionale alliantie werkt toe naar het realiseren van rendabele businesscases;
- 5 Namens een regio dient één gemeente de aanvraag in voor de ondersteuning van de regionale alliantie. De andere gemeenten onderschrijven de aanvraag door middel van een intentieverklaring. Voor zover deze al bekend zijn, onderschrijven de overige samenwerkingspartners, waaronder bijvoorbeeld het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, de aanvraag door middel van een intentieverklaring.
- 6 Gemeenten kunnen slechts onderdeel uitmaken van één regio;
- 7 De aanvraag voor regionale ondersteuning moet aanvullend zijn aan bestaand beleid en geen vervanging van financiering van mensen/middelen via andere geldstromen;
- 8 Bij een aanvraag geldt de intentie dat wordt ondersteund voor de looptijd van 3 jaar, waarbij jaarlijks geëvalueerd wordt;
- 9 Monitoring is verplicht en vindt plaats door het invullen van de duurzaamheidsmeter en het aanleveren van gegevens voor de klimaatmonitor. Jaarlijks wordt met de regio geëvalueerd of de activiteiten een bijdrage geleverd hebben aan de doelstellingen van het SER Energieakkoord. Op basis van deze evaluatie wordt vastgesteld wat de tranche is voor het volgende jaar;
- 10 Elke alliantie zorgt voor een lokaal aanspreekpunt (energieloket) waar burgers terecht kunnen met vragen over energiebesparing en/of opwekking;
- 11 Met het oog op de continuïteit na afloop van de periode 2014-2016 spant elke alliantie zich in voor de borging van kennis en ervaring binnen een regionaal duurzaam netwerk en aansluiting op het landelijk lerend netwerk en beschrijft in de aanvraag hoe zij dit realiseren;
- 12 Elke regio wijst een regionale coördinator als aanspreekpunt voor de regio en voor het programma-team.

### 2.4 Activiteiten en middelen

De activiteiten voor 2014 zijn in eerste instantie gericht op het voorbereiden van de regionale ondersteuning. Daarbij worden in het eerste kwartaal de volgende activiteiten uitgevoerd:

- opstellen handreiking (format) voor regio's voor aanvragen financiële ondersteuning;
- communicatie naar gemeenten over ondersteuningsaanbod (dit vindt plaats voorafgaand de gemeenteraadsverkiezingen).

Vervolgens worden de binnenkomende aanvragen beoordeeld en indien ze aan de criteria voldoen goedgekeurd. Regio's die (nog) niet meedoen worden benaderd en gestimuleerd om een aanvraag in te dienen. Dat geldt ook voor niet deelnemende gemeenten uit regio's die al wel een aanvraag hebben ingediend. Streven is om aan het eind van 2014 over een landelijk dekkend netwerk van coördinatoren te beschikken.

Voor de regionale ondersteuning is jaarlijks € 3.200.000 beschikbaar. De uiteindelijke bijdrage per regio wordt bepaald door een verdeelsleutel (50% vast bedrag, 50% afhankelijk van aantal koopwoningen).

## 3 Kennis

*Veel partijen bieden – vaak los van elkaar – kennis en informatie aan over decentrale energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving. Samen met de geconsulteerde partijen constateert de VNG dat deze kennis en informatie beter centraal dient te worden ontsloten en toegankelijk gemaakt voor de eindgebruikers. Dit zorgt voor synergie omdat dit bijdraagt aan het succesvol uitvoeren van lokale en regionale initiatieven en levert content voor de in de richten energieloketten. Gedurende de looptijd zal ook steeds rekening gehouden moeten worden met verspreiding van nieuw ontwikkelde kennis vanuit o.a. de regionale allianties en de kennisvraag de ontstaat. Dit programma heeft in rol in de ondersteuning hiervan.*

### 3.1 Doelstellingen en resultaten

De doelstellingen voor de gehele programmaperiode zijn:

Toegankelijk maken, bundelen en doorontwikkelen van bestaande kennis en informatie over decentrale energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving.

De resultaten die in de programmaperiode worden beoogd zijn:

Toegankelijk kennisaanbod gebouwde omgeving ten behoeve van de energieke samenleving Het kennisaanbod kan tevens gebruikt worden voor de content voor de in te richten energieloketten.

### 3.2 Kennis delen met kennispartners

Er zijn verschillende partijen die zich richten op kennis over decentrale energiebesparing en energieopwekking in de gebouwde omgeving. Samen met deze centraal opererende kennispartners heeft de VNG de gewenste kennisinfrastructuur en -producten voor particuliere woningeigenaren in kaart gebracht. Daaruit blijkt dat de potentiële synergie beter kan worden benut door de beschikbare kennis meer op elkaar te laten aansluiten. Zo draagt kennisdeling en -bundeling bij aan een succesvolle uitvoering van de verschillende regionale initiatieven. Deze kennisbundeling kan gebruikt worden voor de content van de in te richten energieloketten.

De VNG en de kennispartners zullen de mogelijkheden voor kennisdeling en –bundeling gezamenlijk verder uitwerken. Daarbij is het van belang dat de kennispartners onderling overleg voeren over nieuwe kennisvragen die ontstaan binnen de energieke samenleving. Uitgangspunt is aansluiting op de kennisbehoefte binnen de regio en de energieke samenleving. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de kennispartners. Jaarlijks beziet het programmateam samen met de kennispartners in hoeverre de kennisproducten moeten worden aangepast aan de behoeften van de regio's. Ook hier staat het leveren van een bijdrage aan de doelstellingen van het energieakkoord centraal.

Het gaat om de volgende kennispartners:

- **Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en RWS Leefomgeving.**

RVO en RWS Leefomgeving voeren een breed scala aan programma's uit die zijn gericht op gemeenten en de bestaande woningvoorraad. Daarbij gaat het onder andere over regelgeving, financiering, kennisontwikkeling, communicatie en monitoring.

- **Stichting Milieu Centraal (MC)**

Stichting Milieu Centraal is een onafhankelijke voorlichtingsorganisatie die consumenten praktische en

betrouwbare informatie biedt over milieu en energie in het dagelijks leven.

- **HIER Opgewekt (HO)**

HIER opgewekt richt zich primair op de ondersteuning van lokale en regionale initiatieven voor duurzame energieopwekking.

- **Meer met Minder (MMM)**

Meer met Minder richt zich primair op de ondersteuning van energiebesparing van de bestaande woningvoorraad op lokale schaal.

### 3.3 Uitvoering en (co)financiering van kennisproducten

Het kennisaanbod van RVO, RWS leefomgeving en Milieu Centraal omvat werkzaamheden die al uit andere financieringstromen zijn gedekt. Van een aantal relevante kennisproducten van HIER Opgewekt en Meer met Minder, is de financiering echter nog niet verzekerd. Daarom stelt de VNG voor om hiervoor middelen vrij te maken uit het uitvoeringsbudget voor de ondersteuningsstructuur.

Hierbij kijken we ook naar de mogelijkheden van cofinanciering. Voor kennisproducten die duurzame energieopwekking ondersteunen, gaan we uit van 50 procent cofinanciering door de Netbeheerders. De organisaties in de bouw en installatietechniek zijn bereid om kennis en expertise- en toolontwikkeling gericht op de uitvoeringsondersteuning voor 50% mee te financieren. Hierover vindt nader overleg plaats. In 2014 gaat het om (co)financiering van acht kennisproducten van de betrokken kennispartners. Dit is uitgewerkt in de tabel hieronder.

Kennisproduct	Omschrijving	Betrokken kennispartners
1. Nieuwe kennisvragen en kennisontwikkeling energiebesparing	Onderzoekscapaciteit om snel en adequaat te reageren op nieuwe kennisvragen.	diverse
2. Bespaar Lokaal	Exploitatie en doorontwikkeling van de website Bespaar Lokaal.	MMM in samenwerking met MC en RVO
3. Content service op maat en ondersteuning energieloketten	Basisondersteuning (20 uur per regio) door het lokaal aanbieden en ontsluiten van kennis.	MC en MMM
4. Kennisontwikkeling decentrale duurzame energieopwekking	Kennisclusters (R&D) ontwikkelen kennisdocumenten over decentrale duurzame energieopwekking.	HO
5. Kennis voor en door decentraal duurzaam online	Exploitatie van de website, het beheer van het online forum en het bemensen van de helpdesk.	HO
6. Kennis voor en over decentraal duurzaam offline	Organiseren van kennissessies (over financiering, verdien-modellen, businessplannen, leden-werving. Aanvullend worden er specifieke activiteiten georganiseerd zoals "de Energy Pit".	HO
7. Communicatie	Communicatie aanvullend op de website: nieuwsbrieven, nieuwsberichten, persinformatie, corporate brochure en jaarlijks magazine.	HO
8. HIER Opgewekt evenement	Jaarlijks bij elkaar brengen van initiatieven, lokale overheden, bedrijven in een evenement.	HO

De bouw- en installatiesector is bereid om in nader overleg de cofinanciering van kennistools voor lokale overheden die betrekking hebben op de uitvoeringsondersteuning verder uit te werken. Meer Met Minder, en de bovengenoemde projecten het Woningdossier, de Expertmodule en de Energieatlas, kunnen daar onderdeel van zijn. Het programmateam zal samen met de kennispartners en ervaringsdeskundigen, zoals Blok voor Blok en Energiesprong, de effectiviteit van de verschillende tools inzichtelijk maken. Bij deze beoordeling zullen onder andere de ervaringen uit de proeftuin Overijssel worden betrokken.



## 4 Expertiseontwikkeling

*Optimaal gebruik maken van de kracht van de energieke samenleving vergt een andere verhouding tussen burgers, maatschappelijke instellingen, overheid en bedrijfsleven. Deze andere rolverdeling vergt specifieke competentieontwikkeling bij al deze partijen op basis van concrete casuïstiek. De VNG wil vanuit het oogpunt van deze andere verhoudingen decentrale overheden en indirect andere partijen ondersteunen met kennis, expertise en competentieontwikkeling over hun rol in de energieke samenleving. Een aantal partijen biedt hiervoor (wetenschappelijk ontwikkelde) kennis, begeleiding en expertise aan, maar ook gemeenten zelf ontwikkelen hiervoor prototypen en trainingen die zij zullen doorontwikkelen samen met de andere partners in de energieke samenleving. De component Expertiseontwikkeling sluit nauw aan op de component Kennis met als doel: doorontwikkeling van kennisaanbod door kennispartners en specifieke expertiseontwikkeling ten behoeve van de regionale allianties.*

### 4.1 Doelstellingen en resultaten

De doelstelling voor de gehele programmaperiode is:

- Het inhoudelijk en procesmatig ondersteunen van de regionale allianties op het gebied van de gebouwde omgeving met kennis en expertise.

Het resultaat dat in de programmaperiode wordt beoogd is:

- Een effectief samenspel van duurzame netwerken, doorontwikkeling van kennisaanbod door kennispartners en specifieke expertiseontwikkeling op het gebied van energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving.

### 4.2 Lerende netwerken

Kennis over energiebesparing en duurzame energieopwekking in de gebouwde omgeving en de rol van overheden in de energieke samenleving, is allesbehalve statisch. Het is een domein dat volop in ontwikkeling is en nog steeds nieuwe en voortschrijdende inzichten oplevert. Het gaat daarbij om inhoudelijke kennis over bijvoorbeeld technische innovaties en het delen van expertise, regionaal ontwikkelde kennis over bijvoorbeeld herhaalbare businesscases, maar ook om procesmatige kennis over hoe resultaten kunnen worden bereikt. In hoofdstuk 4 is al beschreven op welke wijze deze kennis ontsloten en toegankelijk zal worden gemaakt.

Het toegankelijk maken van kennis is een belangrijk onderdeel van de ondersteuningsstructuur van de gebouwde omgeving, maar het leren en het benutten van deze kennis is dat evenzeer. In dat kader is er behoefte om gebruik te maken van zogenoemde lerende netwerken. In deze lerende netwerken hebben gemeenten (zowel ambtelijk, als bestuurlijk), maar ook andere deelnemers aan de energieke samenleving de mogelijkheid invulling te geven aan verdere expertise-ontwikkeling en samenwerking. Deze lerende netwerken bestaan naast elkaar en op verschillende niveaus:

- voor het hele land, op inschrijving of helemaal openbaar
- in regio's
- tussen steden, tussen regio's (die samen een leervraag formuleren)
- binnen bestaande netwerken zoals de G32 (wederom: samen een leervraag of een vraag om begeleide kennisdeling)

Lerende netwerken op het gebied van de gebouwde omgeving bestaan al en kunnen verder worden

doorontwikkeld en uitgebreid. Daarbij kan goed gebruik gemaakt worden van kennis en expertise die ontwikkeld is door (kennis)organisaties zoals Nyenrode (programma onder prof. dr. Anke van Hal), Platform31 en Rijkswaterstaat Leefomgeving (LKA). Daarnaast zijn er ook programma's waarvan geleerd kan worden zoals via Green Deal Regionale samenwerking (Klimaatverbond) of Energieke Regio, Energiesprong en Blok voor Blok.

De leer- en werkvormen die binnen de lerende netwerken kunnen worden gebruikt, zijn divers. Te denken valt aan het organiseren van masterclasses, communities of practice, serious gaming, intervisie en leergemeenschappen. De keuze hiervoor is afhankelijk van de leervraag van de deelnemers.

### **4.3 Activiteiten en middelen**

In het tweede kwartaal van 2014 zal een programma voor expertiseontwikkeling worden samengesteld dat ingaat op de opzet van lerende netwerken en de samenhang daartussen en een aanbod presenteert van beschikbare leer- en werkvormen. Ook hier geldt weer dat zo optimaal mogelijk gebruik wordt gemaakt en voortgebouwd wordt op wat al beschikbaar is.

## 5 Monitoring

*De afspraken binnen het Energieakkoord dienen gemonitord te worden. Op dit moment zijn er enkele aanbieders die kunnen komen tot een goede doorontwikkeling en bundeling van bestaande producten naar een samengevoegd product geënt op de eisen vanuit het Energieakkoord. Hierbij wordt verder verkend of de ervaringen die opgedaan worden wetenschappelijk begeleid moeten worden, in het bijzonder als het gaat om de vraag welke maatregelen het meest effectief en efficiënt zijn. Dit gebeurt in afstemming met de monitoringsinstrumenten die door de SER-borgingscommissie worden ontwikkeld.*

### 5.1 Doelstellingen en resultaten

De doelstelling voor de gehele programmaperiode is:

- Inzichtelijk maken van resultaten en van effecten van lokale en regionale initiatieven van de thema's zoals genoemd in het SER Energieakkoord (zie 6.2)

Het resultaat dat in de programmaperiode wordt beoogd is:

- Een adequate monitor- en analysesystematiek

### 5.2 Monitoren van duurzaamheid op lokaal niveau

Het is belangrijk dat alle afspraken binnen het SER Energieakkoord goed worden gemonitord. Op het niveau van het VNG Programma Energie gaat het daarbij om de volgende thema's:

- stimuleren van de energieke samenleving;
- energiebesparing;
  - particuliere sector
  - huursector
  - bedrijventerreinen
  - maatschappelijk vastgoed
- decentrale duurzame energieopwekking;
- openbare verlichting;
- Wet milieubeheer;
- wind op land (en overig ruimtelijk beleid decentrale duurzame energie);
- mobiliteit.

#### Monitoren op lokaal niveau

Als het gaat om het deelprogramma ondersteuningsstructuur voor de gebouwde omgeving, moet specifiek de voortgang op lokaal niveau worden gemonitord. Zo moet er een goed beeld komen van enerzijds de effecten (output) van lokale en regionale initiatieven met een vraag als: hoeveel particuliere woningeigenaren worden er bereikt via de regionale allianties? en anderzijds de resultaten (outcome) in een regio, met vragen als: In hoeveel woningen worden ook daadwerkelijk energiebesparende maatregelen genomen? En hoe verhouden deze maatregelen zich tot de besparingsdoelstellingen uit het Energieakkoord?

Het is ook van belang om inzicht te krijgen in de relatie tussen effect en resultaat: in hoeverre worden de resultaten veroorzaakt door lokaal handelen en in hoeverre door omgevingsfactoren. Dit inzicht is ook van belang voor de lerende netwerken. Monitoring wordt daarmee naast verantwoording ook ge-

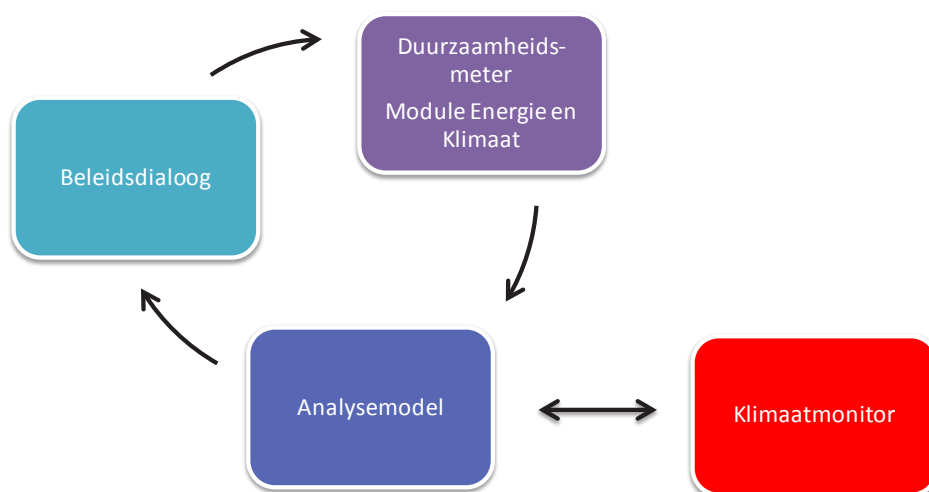
bruikt door alle betrokken partijen om van elkaars regionale aanpakken te leren en elkaar te kunnen inspireren. De monitoring wordt in overleg met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in de loop van 2014 nader ingevuld.

### 5.3 Gebruik van bestaande meetproducten

Uitgangspunt voor de monitoring is om te zorgen voor doorontwikkeling en bundeling van bestaande producten naar een samengevoegd product die aansluit bij de eisen van het Energieakkoord. Deze bestaande producten zijn de Klimaatmonitor (RWS Leefomgeving) en de Duurzaamheidsmeter (VNG International). Veel informatie is al beschikbaar en hoeft dus niet opnieuw te worden aangeleverd.

- De **Klimaatmonitor** (RWS Leefomgeving) meet de lokale emissies (outcome).
- De module Energie en Klimaat van de **Duurzaamheidsmeter** (VNG International/Klimaatverbond) brengt de lokale acties, maatregelen en effecten op lokaal niveau in beeld (output).
- In het **Analysemodel** (KING) wordt het verband gelegd tussen lokale acties en lokale resultaten.
- Vervolgens wordt op basis van de analyse in een **beleidsdialoog** besproken of er herijking van acties/maatregelen nodig zijn.

In onderstaande figuur staat deze jaarlijks feedbackloop gevisualiseerd.



*Figuur 2: feedbackloop monitoring*

VNG International, Klimaatverbond, RWS Leefomgeving en KING werken samen om bovengenoemde feedbackloop te realiseren. Zij zorgen voor afstemming met de SER en met een relevante vertegenwoordiging vanuit de doelgroepen/gebruikersgroepen.

### 5.4 Activiteiten en middelen

Op grond van bovenstaande, staan in 2014 de volgende activiteiten op de agenda.

- ontwikkelen van een module Duurzaamheidsmeter voor lokale acties en effecten;
- ontwikkelen van een meetmodule voor resultaten (op basis van de Klimaatmonitor);
- ontwikkelen van een analysemodel (KING);
- nulmeting op basis van 2012-2013 door RWS;
- toepassen van het KING-analysemodel en eventueel herijken van acties en maatregelen;
- integreren en presenteren van data;
- Rapportage opstellen voor de SER Borgingscommissie.

## 6 Deelprogramma bedrijven, huur- en vastgoedsector, mobiliteit en duurzame energieproductie

Dit deel betreft ondersteuning van gemeenten bij:

- A. Het stimuleren en handhaven van energiebesparing bij bedrijven.
- B. Verduurzaming van de huur- en vastgoedsector.
- C. Maatregelen op het gebied van duurzame mobiliteit en transport.
- D. Duurzame energieproductie.

### Wat houdt de ondersteuning in?

In tegenstelling tot het deelprogramma gebouwde omgeving is voor deze ondersteuning geen budget beschikbaar voor gemeenten. De ondersteuning houdt in dat de VNG zelf extra capaciteit inzet om gemeenten te adviseren bij de realisatie van deze doelstellingen uit het SER Energieakkoord. De gebruikelijke producten op het gebied van dienstverlening (bijeenkomsten en publicaties) en een platformfunctie (verzamen en delen van praktijkervaringen) kunt u van de VNG verwachten. Voor kennis en praktijkervaringen sluiten we aan bij bestaande databanken en/of kenniscentra. De VNG blijft de rol van belangenbehartiger uitoefenen voor bijvoorbeeld het signaleren van knelpunten rond wet- en regelgeving.

### Ad. A. Stimuleren van energiebesparing bij bedrijven en handhaven van de energiebesparingsverplichting

Energiebesparing bij bedrijven kan bijdragen aan een aanzienlijk deel van de besparingsdoelstelling uit het SER Energieakkoord. Om de uitvoering van de Wet milieubeheer te verbeteren en te vergemakkelijken en er voor te zorgen dat handhaving bij gemeenten meer bestuurlijke prioriteit krijgt wil de VNG een actieve rol spelen op onderstaande activiteiten:

#### Algemeen:

##### *Dienstverlening/communicatie:*

- De VNG zal actief communiceren over de voortgang van de activiteiten en afspraken uit het SER Energieakkoord die betrekking hebben op deelprogramma;
- Op alle onderdelen wordt een bijdrage geleverd aan de monitoring zoals deze is opgenomen in hoofdstuk 6 van deel A.

##### *Platformfunctie:*

- Over het stimuleren van energiebesparing bij bedrijven is al veel kennis en praktijkervaring opgedaan in het themateam duurzame bedrijven. De aanwezige kennis zal beschikbaar worden gesteld via de kanalen van de VNG. Hierbij wordt ook de mogelijkheid gegeven om goede lokale voorbeelden te delen met andere gemeenten.

#### Handhaving van de energiebesparingsverplichting:

Door meer prioriteit te geven aan de handhaving van de energiebesparingsverplichting van bedrijven kan een aanzienlijk deel van de besparingsdoelstelling worden gehaald. Voor ondersteuning van gemeenten zal de VNG onderstaande activiteiten ondernemen.

#### *Dienstverlening:*

- In samenwerking met het ministerie van Infrastructuur & Milieu worden in het 3e kwartaal van 2014 bijeenkomsten (roadshows) voor (nieuwe) gemeentebestuurders met het thema Energie georganiseerd waar we met gemeenten in gesprek gaan over hoe meer bestuurlijke prioriteit kan worden gegeven aan de handhaving van de energiebesparingsverplichting;
- In het 4e kwartaal van 2014 wordt, met de bevindingen van de roadshows en na afstemming met de Regionale Uitvoeringsdiensten, een handreiking met het thema Energie voor gemeenten opgesteld.

#### *Platformfunctie:*

- Gedurende de looptijd van het ondersteuningsprogramma worden best practices op het gebied van handhaving verzameld. Deze praktijkervaringen kunnen als ondersteuning worden gebruikt bij het opzetten of aanpassen van de bestaande gemeentelijke handavingsplannen.

#### **Erkende maatregelenlijsten:**

Erkende maatregelenlijsten dragen bij aan de vereenvoudiging van de handhaving van de energiebesparingsverplichting. De ondersteuning van gemeenten zal uit onderstaande activiteiten bestaan:

#### *Coördinerende rol bij inbreng gemeenten:*

- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten draagt de VNG bij aan de totstandkoming van de erkende maatregelenlijsten, denkt mee over de praktische uitvoerbaarheid van de lijsten en draagt bij aan een handreiking over de werking van de lijsten;
- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten denkt de VNG mee over de wettelijke verankering van de erkende maatregelenlijsten in het Activiteitenbesluit.

#### *Dienstverlening/communicatie*

- Over de voortgang en de bereikte resultaten van erkende maatregelenlijsten zal actief worden gecommuniceerd met gemeenten.

#### **Energie Prestatie Keuring (EPK):**

Houdt een periodieke keuring in door een erkende dienstverlener. Dit project start met een Pilot die in 2015 wordt geëvalueerd. De ondersteuning van gemeenten bestaat uit onderstaande activiteiten:

#### *Coördinerende rol bij inbreng gemeenten*

- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten draagt de VNG bij aan een EPK-pilot en denkt mee over de praktische uitvoerbaarheid van de EPK.
- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten werkt de VNG mee aan de evaluatie van de EPK systematiek in 2015 en communiceert hierover naar gemeenten.

#### **Expertisecentrum:**

Voor gemeenten en bedrijven wordt een expertisecentrum (handhaving van) energiebesparing opgericht. Doel is bestaande kennis over energie-efficiency samen te brengen en het kennisniveau te verbeteren. Activiteiten die bijdragen aan het oprichting van het expertisecentrum zullen bestaan uit:

#### *Coördinerende rol bij inbreng gemeenten*

- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten draagt de VNG bij aan de ontwikkeling van het expertisecentrum;
- Samen met gemeenten en/of regionale uitvoeringsdiensten levert de VNG een bijdrage aan het opzetten van activiteiten van het expertisecentrum gericht op gemeenten, samen met de communicatie naar de achterban over de voortgang.

Energiebesparing bij bedrijven kan bijdragen aan een aanzienlijk deel van de besparingsdoelstelling uit het SER Energieakkoord. Voor kennis en praktijkervaringen sluiten we zoveel mogelijk aan bij de kennis die is opgedaan in het kader van de Lokale Klimaatagenda (themateam Duurzame Bedrijven).

## **Ad. B Verduurzaming huur- en vastgoedsector**

### **Huur**

Binnen de algemene prestatieafspraken die gemeenten jaarlijks maken met woningcorporaties zullen ook afspraken over energiebesparing moeten worden opgenomen. In het kader van het VNG-programma Woningmarkt zal in regionale bijeenkomsten en door middel van een brochure expliciet aandacht worden besteed aan lokale samenwerking tussen gemeenten en woningcorporaties op het gebied van energiebesparing.

### *Vastgoed*

Binnen het maatschappelijk vastgoed (waaronder schoolgebouwen) is een grote verduurzamingslag te maken. Voortbouwend op bestaande kennis zal de VNG eerst een inventarisatie van het maatschappelijk vastgoed bij gemeenten maken. Op basis van de inventarisatie en de beschikbare informatie bij kennispartners zal een repeteerbare (aanbestedings)aanpak worden opgesteld waarvan de feitelijke uitrol in 2015 kan starten. De VNG zal samen met initiatiefnemers van de Green Deal Regionale Samenwerking kijken naar de mogelijke inzet op de verduurzaming van schoolgebouwen.

### *Openbare verlichting*

Het huidig openbaar verlichtingpark is verouderd. Doelstelling in het SER Energieakkoord is door renovatie en verduurzaming ten opzichte van 2013 een energiebesparing te leveren van 20% in 2020 en 50% in 2030. Na een inventarisatie van de huidige stand van zaken zullen gemeenten, in samenwerking met het themateam duurzame verlichting, worden geïnformeerd hoe de verduurzaming aangepakt kan worden.

## **Ad. C Stimuleren maatregelen mobiliteit en transport**

Om de uitstoot van broeikasgassen afkomstig van gemotoriseerd verkeer te reduceren zullen gemeenten de verduurzaming van mobiliteit moeten verwerken in lokaal ruimtelijk beleid. In de brochure Duurzame mobiliteit voor gemeenten die de VNG in samenwerking met Kennisplatform Verkeer en Vervoer heeft opgesteld wordt aangegeven hoe mobiliteitsbeleid kan bijdragen aan een leefbare en aantrekkelijke gemeente. De brochure is te vinden op de website van de VNG.

Tussen verschillende partijen wordt een Green Deal 'openbaar toegankelijke elektrische laadinfrastructuur' voorbereid. De Green deal voorziet in afspraken tussen alle betrokken partijen voor de komende drie jaar. Het is de bedoeling dat er de komende drie jaar minimaal 10.000 publiek toegankelijke oplaadpunten bij komen. Voor de realisatie van de doelstelling wordt een stimuleringsfonds opgezet. Na de periode van 3 jaar moet de laadpaalinfrastructuur zonder ondersteuning en marktconform kunnen worden gerealiseerd en functioneren.

## **Ad. D Duurzame energieproductie**

Initiatieven voor duurzame energieopwekking maken ruimtelijke reserveringen noodzakelijk. Om het draagvlak te vergroten is vroegtijdige betrokkenheid van burgers en het bedrijfsleven belangrijk. Voor de realisatie van windmolens werken het Rijk, het IPO, de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA) en de VNG een aanpak uit. De uitkomst van de aanpak wordt waar mogelijk vertaald naar een aanpak voor andere vormen van duurzame decentrale energieopwekking. Ook hiervoor geldt dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij bestaande kennis op het gebied van lokale duurzame energieopwekking zoals die beschikbaar is bij het themateam duurzame energieproductie.

